AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2016 / 58 • Ekim 2016

RÜŞVET Mİ? YENİ BİR SORUN MU? ERMENİSTAN'IN YENİ İSKENDER FÜZELERİ

Aslan Yavuz ŞİR

Analist

Devletler kendi güvenliklerini diğer devletler ile ilişkilerinde bir denge kurarak ve bu dengeyi koruyarak sağlarlar. Ekonomik, askeri ve dolayısıyla uluslararası siyasi etkinliği sınırlı olan zayıf devletlerin güvenliklerini sağlama yöntemlerinden belki de en önemlisi bandwagoning davranışıdır.[1] Buna göre zayıf devletler kendilerinden daha güçlü (ve onlara tehdit oluşturabilecek) bir devlet ile ittifak içerisine girerler; yani bu güçlü devletin bir nevi takipçisi olurlar. Ermenistan, Güney Kafkasyada izole olmuş, Dağlık Karabağ ve çevresinde ısrarla devam ettirdiği işgalin sıcak çatışmaya dönüşme ihtimali sebebiyle kendisinden güçlü bir devletin korumasına muhtaç bir ülkedir. Bu makalede Ermenistanın nasıl Rusya ve bilhassa ABD olmak üzere Batılı ülkeler ile böyle bir ilişkiyi muhafaza etmeye çalıştığı irdelenecektir. Ermenistan bu dengeyi peşine takıldığı bu iki kutbu birbiri ile yarıştırarak veya ikisi arasındaki anlaşmazlıklardan faydalanarak yapmaktadır.

Ermenistan eski Sovyet cumhuriyetlerini birçoğunda bulunan yapısal ve siyasi sorunlardan nasibini almıştır. Bunlardan en önemlileri Rusyanın bugünkü etki alanında kalması ve SSCB döneminin yarattığı Dağlık Karabağ sorununun halen ülke için en önemli sorunu teşkil etmesidir. Ermenistanın bağımsızlık sonrasında Karabağı işgali ile Türkiye ve dolayısıyla Avrupa ile doğrudan sınırı kapalı, Azerbaycan ile ilişkileri de savaş sebebiyle olmadığından, Rusya ile komşusu Gürcistan üzerinden irtibatı dışında çıkış noktası bulunmamaktadır. İranın Batı dünyası ile ilişkilerinin sınırlı olması da Ermenistanın bu mevcut durumunu kalıcı hale getirmiştir. Bu sebeple bağımsızlığından bu yana ekonomik, siyasi ve askeri olarak Ermenistan Rusyanın en sadık takipçisi olmuştur.

Günümüzde Ermenistanın ulusal güvenliği mensubu bulunduğu Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (CSTO) üyeliği ve Rusya ile yapılan ikili anlaşmalar sebebiyle yüzünü Rusyaya dönmüş durumdadır. Rusyanın Güney Kafkasyadaki son askeri üssü halen Ermenistanın Gümrü şehrinde bulunmaktadır. Erebuni Havaalanında Rus 3624ncü Hava Üssü faal durumdadır. 23 Aralık 2015te Rusya ile Ermenistan arasında imzalanan ve geçtiğimiz hafta Rusya Dumasında onaylanan Ortak Hava Savunma Sistemi kurulması anlaşması ile Ermenistanın hava sahasının güvenliği de Rusyaya teslim edilmiştir. Ermenistandaki bu askeri varlık Rusyanın Kafkasyadaki etkinliğinin devam ettirilmesi açısından kritik önem arz etmektedir. Ermenistan, NATOya rakip olarak görülen Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütünün (CSTO) üyesidir ve devamlı olarak bu örgütün düzenlediği

tatbikatlara aktif bir şekilde katılım sağlamaktadır. Sadece 2016 yılında Ermenistan CSTO çatısı altında Rusya ve ABD arasında anlaşmazlık konusu olan Kuzey Kutbunda düzenlenen bir tatbikata, Ermenistanda düzenlenen CSTO Acil Müdahale Gücü tatbikatı *Cobalt 2016*ya, St. Petersburgda düzenlenen *Cooperation 2016*ya ve Belarusta düzenlenen *Unbreakable Brotherhood* 2016ya katılmıştır. 2016 başında Rusya Ermenistana 200 milyon dolarlık bir kredi üzerinden Smerch roketleri ve Igla-S mobil hava savunma sistemleri satmış, ayrıca ordusunun modernizasyonunu da üstlenmiştir.

Kısıtlı enerji kaynaklarına sahip bir ülke olarak Ermenistanın enerji ithalatının neredeyse tümü Rusyanın kontrolü altındadır. Ermenistan ekonomisi kısıtlı fosil yakıt üretim ve satın alma gücü sebebiyle Rus ekonomisinin gölgesindedir. Ermenistan elektriğinin %42sini karşılayan Türkiye sınırındaki Sovyetler Birliği döneminden kalma Metzamor Nükleer Santrali de Rusya denetimindedir. Rusya Ermenistana sattığı doğalgaza yönelik uyguladığı sübvansiyonu bir silah olarak kullanarak Ermenistandaki enerji fiyatlarını denetimi altında tutmaktadır. 2006da Tebriz-Erivan doğalgaz boru hattı projesinin gündeme gelmesi sırasında Rusyanın kestiği bu sübvansiyonlar Ermenistanda ani fiyat artışlarına sebep olmuştur. Bu tehdit karşısında Ermenistan hükümeti bilhassa enerji alanında birçok anlaşma ile tek taraflı tavizler vermek zorunda bırakılmıştır. Örneğin Tebriz-Erivan boru hattının kontrolü Ruslara verilmiş, Hrazdan Termik Santralinin tümü Ruslara satılmış, böylece Ermenistanın doğalgaz şirketi ArmRosGazpromun önce %92 ve 2014te tüm hisselerinin Gazproma devredilmesi ile sonuçlanmıştır. Ayrıca Rusya Ermenistanda birçok stratejik öneme sahip şirketin de kontrolünü elinde bulundurmaktadır. Bunlar arasında ArmenTel (telekomünikasyon şirketi), Armavia Havayolları ve Ermenistan demiryolları, Ermenistan Efes Sigorta Şirketi, Ararat Altın şirketi, AOZT Mars ve AOZT Erivan Bilimsel Araştırma Enstitüsü gibi kurumlar sayılabilir.

Resmi rakamlara göre 1.2 milyon[2], tahminlere göre ise 2.5 milyonluk bir Ermeni nüfus barındıran Rusyadaki Ermenilerin Ermenistana gönderdikleri nakit birikimler Ermenistanın en önemli gelir kaynaklarındadır. 2016da %30 düşüşe rağmen Ermenistana Rusyadan ve diğer eski Sovyet cumhuriyetlerinden gelen nakit akışı 1 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Rusya, Gürcistan krizi sonrasında görüldüğü gibi bu nakit akışını kontrol altında tutmaktadır; herhangi bir kesinti Ermenistan ekonomisinin en önemli gelir kaynağından mahrum kalmasına neden olabilecektir.

Ermenistanın Dağlık Karabağda sürdürdüğü işgal aslında siyasi, ekonomik ve güvenlik açısından Rusya kontrolü altına girmesi ile sonuçlanmıştır. Bu çerçevede Ermenistan hükümeti artık Rusyadan bağımsız karar alma yetisini yitirmiş durumdadır. Yakın zamanda Avrupa Birliği ile uzun süredir devam eden Gümrük Birliği müzakereleri de Rusyanın baskısı ve Ermenistan hükümetinin teslimiyetçi politikası sebebiyle olumsuz sonuçlanmış, Ermenistan bir gecede tüm müzakerelerden vazgeçerek Rusyanın başını çektiği Avrasya Ekonomik Birliğine üyelik kararı almıştır. Şaşırtıcı olan, bu karar her ne kadar Avrupa Birliği nezdinde büyük bir hayal kırıklığı yaratmış ise de Avrupa Birliği tekrar birçok ekonomik yardım programı ve siyasi istişareler ile Ermenistan ile işbirliği çalışmalarını üst düzeyde devam ettirmektedir.

Rusya ile ilişkilerde bu artan bağımlılık Ermenistanın güvenliğini olumlu yönde etkilememiş, aksine Karabağdaki Dört Gün Savaşında da görüldüğü gibi bu bağımlılığın

Ermenistan için ciddi bir tehdit oluşturduğu kanaati hem toplum hem de ülkenin liderleri arasında dillendirilmeye başlanmıştır. Savaş sırasında CSTO üyesi Rusya, Kazakistan ve Belarus Azerbaycan ve Ermeni işgalci güçleri arasındaki çatışmaya müdahil olmamış, Ermeni güçlerine herhangi bir destek sağlamamıştır. Buna Rusyanın açıklaması, Ermenistana yönelik herhangi bir saldırı bulunmadığıdır. Bu hayal kırıklığı Ermenistan iç siyasetinde ve toplum nezdinde ciddi bir krize neden olmuştur. Temmuz ayında Ermenistanda gerçekleşen başkent Erivandaki karakol baskını olayı ve toplumun büyük kesiminin bu baskında saldırganlara destek vermiş olması, Rusyaya yönelik hayal kırıklığının ve Ermenistan hükümetinin politikalarına bir tepkinin sonucu olduğu kanaati yaygındır. Hatta bazı yorumcular karakol baskınına Ermenistan hükümetince göz yumulduğu, böylece Rusyaya duyulan tepkinin Ermenistanda toplumsal bir kalkışmaya kadar varabileceği mesajı verilmek istediğini öne sürmüşlerdir.

Ermenistan bağımsızlık günü geçit töreninde Rus yapımı İskender füzelerinin yer alması dünya kamuoyunda tedirginlikle karşılanmıştır. İskender füzeleri radara yakalanmayan, konvansiyonel ve nükleer başlık taşıma kapasitesine ve stratejik öneme sahip sistemlerdir. Bu füzelerin Rus arsenalinde yer alan en etkin silah olduğu, 7 metre çapında kesinlik ile hedefe erişebildiği ve ciddi hasar potansiyeline sahip olduğu bilinmektedir. Daha önce Gürcistan ile savaşta kullanıldığı ve tek bir füzenin Gori yakınlarından bulunan 20 Gürcü tankını imha ettiği çeşitli raporlarda öne sürülmüştür.

Rusya bu zamana kadar füze sistemini ya kendi topraklarına ya da kendi askeri önlemleri çerçevesinde kendi birliklerine göndermiştir. İskender sistemleri başka hiçbir ülkeye satılmamış veya hibe edilmemiştir. Rusya İskender füze sistemlerini 2013te Ermenistandaki askeri üssüne yerleştirmiştir. Yine aynı yıl, Doğu Avrupada ABD ile yaşanan füze krizine cevaben Rusya bu füzeleri Baltık ve Kuzey Donanmasını da içeren Batı Askeri Bölge Komutanlığı kontrolündeki bölgelere de konuşlandırmıştır. Basına yansıdığı kadarıyla İskender füze sistemleri Ekim 2016da nükleer başlıkları ile birlikte Kaliningrada, ayrıca Mart 2016da Suriyeye gönderilmiştir. İskender füze sistemleri Rusyanın NATO ve ABD askeri varlığına karşı dengeleyici bir unsur niteliği taşıyan bir silah olarak nitelendirilebilir.

İskender füze sistemlerinin Ermenistan ordusuna katılması, Ermenistana verilen desteğin teyit edilmesi olarak yorumlanabilir. Rusyanın bu hareketi bilhassa Azerbaycan ile yaşanan Dört Gün Savaşı sonrasında Ermenistan ordusunun yaşadığı hezimet ve faturanın Rusyaya kesilmesi gibi gelişmelerin Rusya tarafından telafi edilmesine yönelik bir girişim olduğu öne sürülebilir. Ancak böyle bir desteğin yalnızca Rusya-Ermenistan ilişkileri kapsamında düşünmek yanıltıcı olacaktır. Rusya ile ABD arasındaki ilişkilerin bu derecede gergin olduğu bir dönemde Ermenistana bu füze sistemlerinin verilmesi Ermenistanı askeri açıdan güçlendirse de[3] Rusyaya tek taraflı bağımlılığı daha da ileri taşıyacaktır. Ermenistan son dönemde Batı medyasında Rusyanın küresel anlamda yürüttüğü askeri hareketliliğin bir başka ayağı olarak görülmeye başlanmıştır. Hâlihazırda CSTO üyesi olan Ermenistan bugüne kadar NATO ve ABD dengeli bir ilişki yürütmeye çabalamış ise de İskender füzelerinin Ermenistan ordusunda bulunması, Ermenistanı Rusyanın bir bölgesel askeri yapılanması haline getirmiş görünmektedir. Rusyanın bu desteği Ermenistanın güvenliğini sağlamaktan öte, Batı ile yaşanabilecek bir çatışmada Ermenistanı doğrudan

hedef haline de getirmektedir. Sonuç olarak bu yönüyle Rusya Ermenistan güvenliğine katkı yapmamış, aksine, yine Rus silahlarının önemli tedarikçilerinden Azerbaycan ile silahlanma yarışını arttırmış[4], NATO ve Batılı ülkeler nezdinde de hedef haline getirmiştir.

[1] Stephen M. Walt Alliances: balancing and bandwagoning *International Politics: Enduring Concepts and Contemporary Issues* (2000): 96-103.

[2] Национальный Состав Населения Том 4. Национальный состав и владение языками, гражданство,

Об итогах Всероссийской переписи населения 2010 года http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/Documents/Vol4/pub-04-01.pdf

[3] 2016 yılı Şubat ayında dönemin Savunma Bakan Yardımcısı Davit Tonoyan, Ermenistanın bundan böyle statik savunma yerine önleyici (preemptive) savunma konseptine geçme hazırlığında olduğunu açıklamıştır. Замминистра обороны Армении представил в Вене новую «Систему обуздания-сдерживания» *Azatutyun,* 18 Şubat 2016 http://rus.azatutyun.am/a/27560564.html

[4] Azerbaycan İsrailden yakın zamanda satın aldığı silahlı insansız hava aracı IAI Harpy 2ye ek olarak, Ermenistanın İskender füzelerini sergilediği gün yine İsrail yapımı silahlı insansız hava aracı Orbiter 1Kin Azerbaycan ordusuna katıldığını duyurmuştur.

Yazar Hakkında :

Aslan Yavuz Şir AVİM'de Kıdemli Analist olarak çalışmaktadır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler alanında doktora adayıdır. Türk-Ermeni ilişkileri, Ermenistan siyaseti, Orta Asya ve Kafkasya alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Atıfta bulunmak için: ŞİR, Aslan Yavuz. 2026. "RÜŞVET Mİ? YENİ BİR SORUN MU? ERMENİSTAN'IN YENİ İSKENDER FÜZELERİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2016 / 58. Ekim 19. Erişim Kasım 11, 2026. https://mail.avim.org.tr/tr/Yorum/RUSVET-MI-YENI-BIR-SORUN-MU-ERMENISTAN-IN-YENI-ISKENDER-FUZELERI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır